

**USAGLAŠAVANJE PRAVNE REGULATIVE SA
PRAVNIM TEKOVINAMA EVROPSKE UNIJE**

Priredio: redovni profesor dr Milorad Bejatović

**HARMONISATION OF STATE LEGISLATION WITH
EU LEGAL ACQUISITIONS**

Edited by: full professor Milorad Bejatovic, Ph.D.

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy Novi Sad

Novi Sad 2018.

Zbornik referata sa međunarodnog naučnog skupa održanog
od 20. – 22. septembra 2018. godine u Novom Sadu,
u organizaciji Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

Izdavač:

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu,
Geri Karolja br. 1, telefon: 021 400 – 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Recenzenti:

Prof. dr Milorad Bejatović	Doc. dr Predrag Mirković
Prof. dr Mirko Kulić	Doc. dr Darko Golić
Prof. dr Zoran Pavlović	Doc. dr Sanja Škorić
Prof. dr Nenad Avramović	Doc. dr Nenad Bingulac
Prof. dr Miloš Marković	Doc. dr Marijana Mladenov
Prof. dr Jelena Matijašević-Obradović	Akademik prof. dr Branko Vučković

Za izdavača:

Prof. dr Marko Carić

Urednik:

Prof. dr Milorad Bejatović

Štampa:

Štamparija FELJTON, Novi Sad

Tiraž: 75

ISBN
978-86-6019-083-5

Programski odbor:

- Prof. dr MARKO CARIĆ | Dekan Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe
- Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu | Republika Srbija
- Prof. dr MILORAD BEJATOVIĆ | Redovni profesor Pravnog fakulteta za privredu i
pravosuđe - Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu | Republika Srbija
- Akademik prof. dr MIODRAG N. SIMOVIĆ | Sudija Ustavnog suda Bosne i
Hercegovine | Republika Bosna i Hercegovina
- Prof. dr BORČE DAVITKOVSKI | Pravni fakultet „Justinijan Prvi“ - Univerzitet
„Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju | Republika Makedonija
- Akademik prof. dr KOSTADIN PUŠARA | Redovni profesor – emeritus i specijalni
savetnik na Univerzitetu Ujedinjenih nacija za mir i razvoj u Beogradu |
Republika Srbija
- Prof. dr BORA ČEJOVIĆ | Profesor Univerziteta u penziji |
Predsednik krivičara Srbije | Republika Srbija
- Akademik prof. dr BRANKO VUČKOVIĆ | Predsednik Osnovnog suda u Kotoru |
Predsjednik Udruženja za krivično pravo i kriminalnu politiku Crne Gore |
Republika Crna Gora
- Prof. dr ZORICA DRLJAČA | Advokat u Banja Luci, vanredni profesor na
Univerzitetu „Apeiron“ u Banja Luci, Univerzitetu za poslovne studije u Banja
Luci i Pravnom fakultetu Univerziteta za poslovni inženjering i menadžment u
Lukavici | Univerzitet “Apeiron” u Banja Luci | Bosna i Hercegovina

Organizacioni odbor:

- Prof. dr Milorad Bejatović
Prof. dr Miloš Marković
Doc. dr Predrag Mirković
Doc. dr Darko Golić
Doc. dr Sanja Škorić
Prof. dr Nenad Avramović
Akademik prof. dr Vesna Vučković
Akademik prof. dr Kostadin Pušara
Prof. dr Mile Matijević
Doc. dr Marijana Mladenov

Sekretar:

Tanja Praštalo, msr. pravnik

Proceedings of the International Scientific Conference
held from September 20 – 22, 2018 in Novi Sad,
organized by the Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad

Publisher:

Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad,
Geri Karolja No.1, telephone: 021 / 400 – 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Reviewers:

Milorad Bejatovic, PhD
Mirko Kulic, PhD
Zoran Pavlovic, PhD
Nenad Avramovic, PhD
Milos Markovic, PhD
Jelena Matijasevic-Obradovic, PhD
Predrag Mirkovic, PhD
Darko Golic, PhD
Sanja Skoric, PhD
Nenad Bingulac, PhD
Marijana Mladenov, PhD
Branko Vuckovic, PhD academician

For the Publisher:

Marko Caric, PhD - Dean

Editor-in-Chief:

Milorad Bejatovic, PhD

Print:

Print shop FELJTON, Novi Sad

Circulation: 75

ISBN
978-86-6019-083-5

Program Committee:

MARKO CARIC, PhD | Dean of the Faculty of Law for Commerce and Judiciary
- University Business Academy in Novi Sad | Republic of Serbia

MILORAD BEJATOVIĆ, PhD | Full Professor at the Faculty of Law for
Commerce and Judiciary - University Business Academy in Novi Sad |
Republic of Serbia

MIODRAG N. SIMOVIĆ, academician | Judge of the Constitutional Court of
Bosnia and Herzegovina | Bosnia and Herzegovina

BORCE DAVITKOVSKI, PhD | Faculty of Law „Iustinianus Primus“ - Ss. Cyril
and Methodius University in Skopje | Republic of Macedonia

KOSTADIN PUSARA, academician | Full Professor - Emeritus and Special
Advisor at the European Center for Peace and Development - University for Peace
established by the United Nations, Belgrade | Republic of Serbia

BORA CEJOVIĆ, PhD | Professor of University in Pensions |
President of the Serbian Association for Criminal Law | Republic of Serbia

BRANKO VUCKOVIĆ, academician | President of the Basic Court in Kotor |
President of the Association for Criminal Law and Criminal Policy of Montenegro |
Republic of Montenegro

ZORICA DRLJACA, PhD | Lawyer in Banja Luka, Associate Professor at
University Apeiron in Banja Luka, University of Business Studies in Banja Luka
and University of Business Engineering and Management in Lukavica |
“Apeiron” University in Banja Luka | Bosnia and Herzegovina

Organizing Committee:

Milorad Bejatovic, PhD

Milos Markovic, PhD

Predrag Mirkovic, PhD

Darko Golic, PhD

Sanja Skoric, PhD

Nenad Avramovic, PhD

Vesna Vuckovic, PhD academician

Kostadin Pusara, PhD academician

Mile Matijevic, PhD

Marijana Mladenov, PhD

Conference Secretary:

Tanja Prastalo, LL.M

Msr Tanja Praštalo,
Saradnik u nastavi na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe,
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu,
E-mail: tanja.prastalo@pravni-fakultet.info

PRAVNI OKVIR REGULISANJA PORODIČNOG NASILJA NAD DECOM U REPUBLICI SRBIJI

Apstrakt:

Par godina unazad, svedoci smo enormnog rastućeg broja podataka i studija koja ukazuju na činjenicu da je nasilje u porodici najčešći vid nasilja u našem društvu. Reč je o vrlo ozbiljnom, ali u isto vreme i osetljivom problemu koji zahteva strogu zakonsku regulativu uz preduzimanje određenih inicijativa od strane države kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou. U ovom radu, kao posebna kategorija žrtava nasilja u porodici predstavljena su deca, s obzirom na to da su, na osnovu statističkih podataka, pored žena, ona najčešće žrtve brutalnog nasilja. Takođe, u prvom delu rada objašnjeni su pojmovi koji su često u upotrebi u ovoj oblasti. Naglašen je opis nasilja, nasilje u porodici, a opisane su i psihološke karakteristike počinioca nasilja, njegove karakterne osobine, kao i faktori koji utiču na njegovo nasilničko ponašanje, te problem sticaja dva pojma porodica u smislu definisanja članova iste.

Ključne reči: *nasilje u porodici, profil nasilnika, prodično nasilje nad decom, međunarodnopravni okvir zaštite nasilja nad decom.*

UVOD

Iako nam se čini da o porodici uglavnom dovoljno znamo, njeno naučno proučavanje nije nimalo lako, tako da postoji niz neraščišćenih pitanja i problema - počevši od istorijskog razvoja porodice, preko njene strukture, funkcija, odnosa prema globalnom društvu, unutrašnjih odnosa i dinamike. Porodica je nezamenljiva sredina u kojoj se čovek formira kao ličnost, u kojoj živi, zadovoljavajući neke od svojih najbitnijih potreba. Ipak, pored njenog velikog značaja, porodica predstavlja i žarište za nastanak krivičnog dela - nasilja u porodici.

Nasilje u porodici (porodično nasilje, nasilje u porodičnoj zajednici, kućno nasilje) može se javiti u više oblika: nasilje u braku, nasilje prema članovima zajedničkog domaćinstva, nasilje prema deci. Svaki od ovih oblika ukazuje na povređivanje i ugrožavanje domena sigurnosti i odnosa poverenja, a predstavlja moć i kontrolu nad žrtvom. Ispoljava se kroz kontinuiranu primenu fizičke i psihičke sile, dugotrajno je i pogađa veoma bliske članove porodice, među kojima bi trebalo da

postoji slaganje, privrženost, iskrenost i emotivna povezanost. Posebno je značajna društvena neupadljivost porodica u kojima postoji nasilje. One u široj socijalnoj sredini dobro funkcionišu i postojanje bilo kakvog problema je teško uočljivo. Važno je naglasiti da ovo problematično ponašanje ne pogađa samo žrtvu, već i ostale članove porodice koji nisu zlostavljani, zatim njihove prijatelje, kolege, susede, pa i društvo uopšte. Vremenom, ovaj vid ponašanja postaje mnogo kompleksniji problem.

Sukob između društvene potrebe da se štite osnovne vrednosti (život, zdravlje, fizički integritet, čast itd.) i prava na zaštitu privatnog i intimnog porodičnog života, često ne omogućavaju svestrano izučavanje ove pojave i preventivno delovanje. Međutim, istraživanja širom sveta potvrdila su činjenicu da nasilje u porodici ima mnogo veće razmere, toliko velike da zaslužuju pažnju kako nacionalnog zakonodavstva tako i međunarodne zajednice. Takvog mišljenja bio je i naš zakonodavac kada je uvrstio nasilje u porodici kao krivično delo u naš Krivični zakonik. U našem pravu postavlja se pitanje problema definisanja članova porodice, tačnije, ono jeste definisano, ali u dvema različitim granama prava i to narazličite načine. Porodično pravo mnogo šire obuhvata članove porodice u odnosu na krivično pravo o čemu će više biti u samom radu.

Razmišljanje o specifičnostima žrtava nasilja u porodici dovodi do zaključka da se nasilje u porodici kao krivično delo razlikuje u odnosu na ostala krivična dela. Počinilac ovog dela često je osoba koju žrtva voli ili je volela, osoba sa kojom je žrtva, u velikom broju slučajeva, odlučila da započne zajednički život, osoba na koju je žrtva upućena, koja često o njoj brine, od koje je zavisna, itd.

Naime, nasilja je uvek bilo, samo se manje pričalo o njemu i slabije se otkrivalo, naročito nasilje u porodici. Međutim, upravo zbog raspostranjenosti ovog krivičnog dela, doneta je odluka da se ono zakonski reguliše, kao i da se preduzimanjem odgovarajućih mera nasilje u porodici umanjuje. Donedavno nasilje u porodici nije bilo zakonski regulisano, te su ostala otvorena pojedina pitanja. Ono što je specifično za ovo krivično delo jeste da samo nasilje mora biti kontinuirano jer bi u suprotnom bilo reč o drugim krivičnim delima (uvreda, lake i teške telesne povrede, narušavanje reda i mira, itd.).

1. POJAM NASILJA

Za razliku od nekih drugih oblika kriminaliteta (poput imovinskog) kod kojih često izostaje osuda dela i njegovog počinioaca, na nasilnička dela reaguje se burno i nespornim odbacivanjem. Nasilje se definiše kao svaki oblik jedanput učinjenog ili ponovljenog verbalnog ili neverbalnog ponašanja, koje ima za posledicu stvarno ili potencijalno ugrožavanje zdravlja, razvoja i dostojanstva lica¹, odnosno svako ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava telesni integritete, duševno zdravlje ili spokojstvo drugog člana porodice².

1 Dimitrijević, B. <http://beznasilja.wordpress.com/o-nasilju/pojam-nasilja/> 15.05.2013.

2 Jović Prlainović, O., Krvavac, M., (2016). Nacionalni i međunarodnoprivatni aspekti

Slobodno možemo reći da je svaki čovek pretrpeo neki vid nasilja od detinjstva pa do puberteta ili zrelog doba. Za razliku od nasilnog, agresivno ponašanje je jednokratno, može biti nekontrolisana reakcija ili odbrana, dok nasilno ponašanje ima isti ili sličan sadržaj, traje duži vremenski period i nasilnik ima kontrolu nad žrtvom. Ono što je specifično jeste da je nasilje karakteristika inteligentnih vrsta. De facto, svugde gde neko želi da dominira nad drugim, nasilje postoji.

Posledice ovakve manipulacije su sve brutalnija kaznena reakcija i sve zastrašeniji ljudi. Ti argumenti jednostavno ne dopiru do građana koji lako postaju taoci onih koji profitiraju iz ovakvog stanja³. Porodično okruženje znatno utiče na formiranje nasilnih oblika deteta, kasnije formiranog čoveka. Naime, oni oponašaju agresivno ponašanje njihovih roditelja.

1.1. PORODIČNO NASILJE

Nasilje prema članovima porodice, posebno između bračnih drugova i vanbračnih partnera, dugo se smatralo dobra čuvanom „porodičnom tajnom“. Iako nam se čini, na prvi pogled, da je lako definisati pojam porodice i nasilja u porodici, ipak to nije tako jednostavno. Najteže su one stvari koje nam se čine najlakšim.

Naime, ne samo što ne postoji saglasnost oko toga ko čini porodicu, već nema ni jedinstvenog pogleda na krug ponašanja koja se smatraju nasilničkim.

Istraživanja su pokazala da je reč o pojavi čiji intenzitet vremenom raste i koja po pravilu menja forme, a samim tim menjaju se i krivično-pravne i kriminološke definicije nasilja. Iako više asocira na fizičko zlostavljanje, ova pojava ipak obuhvata i vrste prinude (pretnja, upotreba sile, prisila) koje za cilj imaju kontrolu nad žrtvom⁴.

Seksualno i psihičko zlostavljanje redovni su pratioci fizičkog nasilja u porodici. Svi oblici neželjenog, neodobravajućeg odnosa koji se vrši pod prinudom zovemo seksualnim nasiljem. Američki sociolog Finkelhor je, analizirajući fizičko i seksualno nasilje u braku ili u vanbračnoj zajednici, izdvojili tri vrste ovog krivičnog dela.

Prvi odgovara definiciji našeg krivičnog zakonodavstva u kojem fizičko nasilje predstavlja sredstvo za ostvarivanje silovanja⁵. Ovde je sam cilj silovanje, a fizičko nasilje je deo prinude na seksualni odnos. Druga vrsta silovanja je praćena manifestacijom fizičke sile, tačnije nadmoći nad žrtvom. Nasilnik želi potpunu kontrolu i želi da ponizi žrtvu. Ovde nije reč o fizičkoj sili kao sredstvu nasilja već

nasilja nad decom u porodici. TEME, gXL, br.3, str. 969

3 Ignjatović, Đ.(2011). Pojam i etiologija nasilničkog kriminaliteta, Beograd, str.180.

4 Ibid

5 Kennedy B.R.,Surviving Wife Rap, Violence against Women. Vol.1 No2 str.117.

prebijanje, šamaranje, odvlačenje u krevet, povlačenje po podu. Nasilnik želi fizički da maltretira žrtvu i da je siluje.

Ova kategorija silovanja je najrasprostranjenija nad ženama u porodici. Zapravo, fizičko nasilje nije deo seksualnog nasilja.

Postavlja se pitanje kako kvalifikovati prebijanje partnera koji potom biva silovan. Ukoliko se ovaj čin posmatra kao fizičko nasilje čiji je krajnji cilj silovanje, onda to lice, tj. počinitelj, krivično odgovara za silovanje. Međutim, ukoliko bi se došlo do zaključka da je fizička sila bila cilj nasilja onda je reč o krivičnim delima u sticaju.

Dakle, suština nasilja u porodici je kontrola, kao i izdaja samog poverenja partnera. Kada je u pitanju psihičko nasilje, ono je najčešći pratilac ili najava fizičkog zlostavljanja. Obično psihičko nasilje predstavlja pretnju po telesni integritet žrtve.

Razlikujemo i ekonomsko nasilje koje je danas sve učestalije. Reč je o moćnom sredstvu u ostvarivanju kontrole nad žrtvom.

Ekonomsko nasilje podrazumeva oduzimanje ili potpunu kontrolu nad finansijskim sredstvima, zabranu odlaska na posao, zabranu traženja posla, uskraćivanje informacija o količini novca kojom jedna porodica raspolaže⁶.

1.2. Problematika definisanja ko se smatra članom porodice

Zakon nije u potpunosti opredeljen kada je reč o licima koja se smatraju članovima porodice, te je na sudskoj praksi da pruži odgovarajuće tumačenje (o tome više u samom radu).

Prema stavu Vrhovnog suda Srbije od oktobra 2002. godine, inkriminacijom nasilja u porodici treba da budu obuhvaćeni samo članovi uže porodice⁷.

Naime, sasvim je ispravan stav Vrhovnog suda Srbije budući da je preširoko obuhvatiti kao člana porodice lice sa kojim je neko lice bilo u emotivnoj ili seksualnoj vezi. Ipak je akcenat na prošlosti, nema potrebe za svrstavanjem tih lica u članove porodice, s obzirom na to da porodica predstavlja pojam ljubavi, nežnosti i razumevanja. U to se ne uklapaju lica sa kojima je neko stupio u seksualni kontakt, naročito imajući u vidu današnje prihvatanje određenih liberalnih stavova „sa zapada“, u kojima emocije nisu u prvom planu, a upravo je to ono što povezuje članove porodice.

6 Ibid

7 Lukić, M. Jovanović S. (2003). *Nasilje u porodici: nova inkriminacija*. str 9.

1.3. Ko su nasilnici?

Kada se ova pojava počela ozbiljnije tretirati od strane društva, prvo se javilo shvatanje da su nasilnici mentalno oboleli pojedinci, pa ih zato treba lečiti, odnosno slati na psihijatrijski tretman. Međutim, istraživanja su pokazala da je broj mentalno obolelih među nasilnicima proporcionalan njihovom broju u ukupnoj populaciji⁸. Ove osobe su lečene medikamentima, što naravno nije rezultiralo smanjenjem nasilja. Naime, po rezultatima psiholoških testova ni nasilnici ni žrtve nisu se bitno razlikovali od ostatka populacije⁹. Sve više se prelazi sa uopštenih kritika ili odbrane porodice na njeno naučno proučavanje i analiziranje¹⁰. Nadalje, mnogi autori su mišljenja da je uzrok nasilja u porodici zlostavljanje dece u detinjstvu¹¹. Obično se u literaturi nasilje vezuje za agresivnost (lat. *agressio*-napad, nasrtaj) i u tom smislu se ispoljava kao napadničko ponašanje. Naime, agresivnost se u psihološkoj i psihijatrijskoj literaturi poima kao interakcija živog bića i okoline¹². Mnogi ukazuju i na to da se agresija i nasilje ne podudaraju. Prvenstvo uzimajući u obzir njihovu prirodu, možemo razlikovati¹³: subjektivne (psihički i biološki) ili lične i spoljne.

Treba da se napravi određena razlika između zdravih osoba i lica koje poseduju određene duševne smetnje – bolno – zdravo¹⁴. Teoretičar psiholog Blekburn je testirao 56 ubica koji su bili smešteni u duševnim bolnicama i podelio ih je u četiri grupe (prve dve podvrste su lica sa slabom samokontrolom): psihopate (lica koja pokazuju hroničnu nemoralnost i antisocijalna ponašanja)¹⁵ i paranoidno - agresivne ličnosti, a druge dve grupe su varijeteti lica sa snažnom samokontrolom: kontrolisano represivni i potišteni inhibirani pojedinci¹⁶. Kada govorimo o spoljnom faktoru, reč je o uticaju društvenog učenja i televizije. Većina teoretičari smatraju da je društveno okruženje najvažniji činilac u ponašanju pojedinca. Da li će neko ponašanje biti stalno prihvaćeno, zavisi od pojedinca i prihvaćenosti vrednosti¹⁷.

8 Petrović-Desnica, J. (2009). Nasilje u porodici www.nasiljeuporodici.rs, str. 6

9 Ibid

10 Mladenović, M. (1963). Porodica i porodični odnosi, Beograd, str.12

11 Galevska, R. (1958). Poremećena porodica i deca“ Beograd., str.4

12 Piro, Adamović, Beštić. (1990). Enciklopedija psihijatrije, str.19

13 Ignjatović Đ, op.cit

14 Milovanović, R. (2005). Psihologija kriminaliteta, Beograd, str. 81. Navodi mišljenje savremenih psihijataru kako potpuno duševno zdravih ljudi nema, ili ih ima u manjem procentu. Zdrave ličnosti trebaju da zadovolje tri kriterijuma: a) intelektualnu efikasnost b) socijalnu adekvatnost v) emocionalnu zrelost

15 Ignjatović, Đ. op.cit

16 R. Blackburn: Personality Types among Abnormal Homicides, 1971. British Journal of Criminology, no

1, p. 14 et seq.

17 Pažnja je naročito posvećena činiocima koji doprinose vršenju najtežeg konvencionalnog zločina-ubistva. U jednom israživanju u našoj zemlji pokazalo se da ovakva dela koleriraju sa problemima u školi, bežanjem od kuće i lošim porodičnim uslovima, kao i afirmacijom

2. ZAKONSKO UREĐENJE NASILJA U PORODICI

Nasilje u porodici postoji kao krivično delo od stupanja na snagu Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakona Srbije sa početkom od marta 2002. godine¹⁸. Do tada je zaštita od nasilja u porodici ostvarivana pokretanjem krivičnog postupka za neko od opštih krivičnih dela nasilja kao npr. lake i teške telesne povrede, ugrožavanje sigurnosti jednog ili više lica, ugrožavanje oružjem ili opasnim oruđem pri tuči, svađi. Kako sam Vrhovni sud priznaje, takva zaštita se pokazala neadekvatnom, dok su slučajevi nasilja u porodici veoma česta pojava¹⁹. Osnovni cilj i svrha postojanja krivičnog prava kao grane pozitivnog prava jeste obavljanje zaštitne funkcije. Ta se zaštita ostvaruje propisivanjem određenih ponašanja kao krivičnih dela i propisivanjem krivičnih sankcija za ta dela, kao i uslova za njihovu primenu prema počiniocima krivičnih dela. Naše pozitivno krivično zakonodavstvo (čl. 3 KZ RS) određuje zaštitu čoveka i drugih društvenih vrednosti kao osnov i propisuje granice.

Pored mnogih drugih sankcionisanih krivičnih dela, među značajnim, a nažalost danas dosta rasprostranjenim, jeste nasilje u porodici. Međutim, i pored potrebe za regulacijom ove pojave, nije lako to učiniti, jer se otvaraju mnogo polja na kojima počivaju različita mišljenja, i u pogledu same potrebe za legitimizacijom lica nad kojim se vrši nasilje u porodici, i najzad i pitanjem kojim zakonom da se uredi.

2.1. Ukazivanje na član 194. Krivični zakonik Republike Srbije

Zbog davanja kompleksne krivično-pravne zaštite, a i samog značaja ovog fenomena opravdano je propisati krivično delo nasilje u porodici, ipak, u pogledu generalne preventive, postavlja se pitanje da li je krivično pravo pozvano da sprečava potencijalne počinioce, odnosno članove porodice jedne od drugih, i da li može da zaštiti u toj meri narušene porodične odnose²⁰.

Svaki član ima pravo na zaštitu svojih osnovnih prava, kao i svaki drugi čovek, ali da li mu pripada pravo na dodatnu zaštitu od članova svoje porodice?²¹

i identifikacijom u kriminalnim i devijantnim grupama i vršenjem krivičnih dela u doba maloletstva. Simeunović, B. (2002). „Socijalne karakteristike izvršilaca krivičnih dela ubistva” Beograd, str.311

18 Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika RS (Službeni glasnik RS, br. 10/2002)

19 Lazarević, J. (2002). Krivična dela sa elementom nasilja, sa posebnim osvrtom na krivična dela nasilja u porodici i nasilničkog ponašanja, Beograd, str. 418.

20 Ibid

21 Stojanović, Z. (2017). Komentar krivičnog zakonika – šesto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Sl.glasnik 2017, str. 410

Nasiljem u porodici smatra se ponašanje kojim jedan član porodice, pretnjom da će napasti na život ili telo, drskim ili bezobzirnim ponašanjem, ugrožava spokojstvo, telesni integritet ili duševno stanje člana svoje porodice. U ovom slučaju smatra se da je izvršio osnovni krivičnog dela protiv braka i porodice - („Ko primenom nasilja, pretnjom da će napasti na život ili telo, drskim i bezobzirnim ponašanjem ugrožava spokojstvo, telesni integritet ili duševno stanje člana svoje porodice, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine“ - čl.194. st. 1 KZ RS).

Što znači da je delo izvršeno ako neko ugrozi spokojstvo, telesni integritet ili duševno stanje nekog od članova svoje porodice. Dovoljno je da je nasilnik delo izvršio samo jednom, ali imajući u vidu posledicu, a to zavisi od toga o kom obliku krivičnog dela se radi.

Izvršilac može biti bilo ko od članova porodice. Iako zakon ne precizira, trebalo bi se smatrati da se tu ubrajaju, kako je sadržano u Porodičnom zakonu: supružnici, njihova deca, preci supružnika u pravoj liniji krvnog srodstva, vanbračni partneri i njihova deca, usvojilac i usvojenik, hranilac i hranjenik, braća i sestre i njihovi supružnici i deca, bivši supružnici i njihova deca i roditelji bivših supružnika, ali uslov je da žive sa žrtvom u zajedničkom domaćinstvu. Takođe, u članove porodice ubrajaju se i lica koja imaju zajedničko dete, ili im je dete na putu da bude rođeno, iako ta lica nisu živela u istom porodičnom domaćinstvu.

Ipak, zakonodavac Krivičnog zakonika smatra članovima porodice i u njih ubraja i bivše supružnike i njihovu decu i roditelje bivših supružnika. (112.st.28 KZ RS) što znači da ne isključuje široku definiciju članova porodice, a koja je opet uža od one koju nam daje Porodični zakon Republike Srbije. U tom smislu se postavlja pitanje da li je opravdano definisanje članova porodice Krivičnim zakonom (o tome više u samom radu).

Kao oblik vinosti, da bi neko bio odgovoran za svoje nasilne postupke potreban je umišljaj, što bi podrazumevalo da je nasilnik uvek svestan svog drskog, bezobzirnog i nasilnog ponašanja i da hoće (ima volju) da izvrši takvu radnju. Teži oblik nasilja u porodici javlja se kada je izvršilac prilikom izvršenja ovog krivičnog dela koristio oružje, opasno oružje ili sredstvo podobno da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši, npr. alat, metalnu ili drvenu šipku, pa čak i klompu, sekiru, nož, štap, kolac, veći kamen, vile, ašov, sablju. Izvršilac će se u ovom slučaju kazniti kaznom od šest meseci do pet godina zatvora.

Još teži oblik ovog krivičnog dela postoji ukoliko je žrtvi nanesena povreda jednom ili više puta.

Pod teškom telesnom povredom podrazumeva se da je prilikom napada na žrtvu njen život doveden u opasnost (kao i kada se radi o smrtnom ishodu), kada je trajno ili znatno oštećen i/ili oslabljen neki važan deo tela, neki važan organ, ako je prouzrokovana trajna nesposobnost za rad, ako je žrtvi trajno i teško narušeno zdravlje i ako je nastala unakaženost. Međutim, postoji oblik krivičnog dela kada je neko teško telesno povređen, ali mu život nije doveden u opasnost. Ako

je povređen neki važan deo tela ili neki važan organ, a ne uništen, ili oslabljen, ili trajno, ali ne znatno, ili znatno, ali ne trajno ili je trajno i znatno oštećen ili oslabljen neki manje važan deo tela ili organ, ako je prouzrokovana privremena, a ne trajna nesposobnost za rad, ako je zdravlje povređenog narušenog trajno, ali ne znatno ili znatno, ali ne trajno, kao i ako je došlo do narušenog izgleda povređenog, ali ne u toj meri da predstavlja unakaženost.

Trajno i teško narušeno zdravlje, ili je delo učinjeno prema maloletnom licu. Kazna za ovo krivično delo je zatvor od dve do deset godina. Najteži oblik ovog krivičnog dela postoji ako nastupi smrt napadnutog lica i u tom slučaju će se izreći kazna zatvora od tri do petnaest godina. Ukoliko prekrši mere zaštite od nasilja u porodici koje mu je sud izrekao kazniće se novčanom kaznom i kaznom zatvora od tri meseca do tri godine.

2.2. Ukazivanje na član 197. Porodični zakon Republike Srbije

Patrijarhalna shvatanja o odnosu polova i roditeljstvu koja su još uvek dominantna u našoj sredini, još su jedan od osnovnih razloga zašto, do skoro, porodično nasilje nije smatrano ozbiljnim oblikom nasilja, već uobičajenim i društveno prihvatljivim ponašanjem. Namera pravnog sistema da se uskladi sa međunarodnim i evropskim pravnim standardima doveli su do stvaranja specifičnog prava na porodicu i slobodu od nasilja.

Naime, porodično-pravna zaštita žrtava porodičnog nasilja u domaćem pravnom sistemu nije postojala sve do donošenja Porodičnog zakona Srbije iz 2015. godine. Paralelno sa krivično-pravnom zaštitom potrebno je da postoji i porodično-pravna zaštita od porodičnog nasilja, jer se ovakvom zaštitom pruža efikasnija i brža zaštita žrtava nasilja, postupak je kraći od krivičnog postupka, predviđen kao naoročito hitan, a mere imaju za cilj sprečavanje daljeg nasilja i zaštitu žrtve.

U Porodičnom zakonu Srbije iz 2015. godine regulisan je pojam nasilja u porodici, krug lica koji se smatraju članovima porodice u smislu nasilja u porodici, mere zaštite i postupak.

Porodični zakon zabranjuje nasilje u porodici i navodi da svako ima, u skladu sa zakonom, pravo na zaštitu od nasilja (čl.10 PZ RS). Prema Porodičnom zakonu, nasilje u porodici jeste ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava telesni integritet, društveno, duševno zdravlje i spokojstvo drugog člana porodice. U smislu gore navedenog, nasiljem u porodici smatra se: nanošenje ili pokušaj nanošenja telesne povrede, izazivanje straha pretnjom ubistva ili teške telesne povrede članu porodice ili nekom bliskom licu, prisiljavanje na seksualni odnos, navođenje na seksualni odnos ili seksualni odnos sa licem koje nije navršilo 14 godina života ili nemoćnim licem, ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja sa trećim licima, vređanje kao i svako drugo drsko, bezobzirno i zlonamerno ponašanje (197.st.2 PZ RS).

Članovima porodice smatraju se: supružnici ili bivši supružnici, deca, roditelji i ostali srodnici, lica u tazbinskom i adoptivnom srodstvu, odnosno lica koja

vezuje hraniteljstvo, lica koja žive ili su živela u istom porodičnom domaćinstvu, vanbračni partneri, lica koja su bili ili su još uvek u emotivnoj ili seksualnoj vezi, odnosno koji imaju zajedničko dete ili dete na putu da bude rođeno, iako nikada nisu živela u istom porodičnom domaćinstvu. (197.st.3 PZ RS).

Kao što se da primetiti, Porodični zakon Srbije dosta opširno kvalifikuje članove porodice. De fakto, gotovo sva lica koja su bliža jednoj osobi smatraju se članovima porodice. Naravno, neki članovi su opravdani, ali besmisleno je da se članovima porodice smatraju lica koja su bila u emotivnoj vezi, a još manje lica koja su bila u seksualnom odnosu. Apсурdno je da se ta lica smatraju članom porodice, jer naime, svako, kada više nije sa nekim u emotivnoj vezi, sigurno ne želi da se to lice smatra njegovim članom porodice. Naročito ako imamo u vidu da, npr. razlog razlaza dve osobe može biti što je jedna osoba bila nasilna prema drugoj i ukoliko je započela emotivni vezu sa nekim drugim. Poenta je da lice koje je bilo npr. žrtva nasilja i nastavilo, ako možemo da kažemo „normalnim životom“ ne želi da se seća nasilja i njenog izvršioca.

Postavlja se pitanje zašto Porodični zakon „uvlači“ takve individue u živote lica koja ih žele zaboraviti? Nema jedinstvenog odgovora na ovo pitanje. KZ i PZ suviše proširili članove porodice koji bi se smatrali pasivnim subjektima kao članovima porodice počinioca. Autor ovog rada smatra da su preširoke obe odredbe. Porodica je mesto koje treba da bude osnova nežnosti, razumevanja, zajedništva. Takođe, Porodični zakon proširuje krug tih lica obuhvatajući „lica koja su bila, ili su još uvek u emotivnoj ili seksualnoj vezi“. Potpuno je nejasno koja su to lica bila u emotivnoj (a ne u seksualnoj vezi), i kakvoj emotivnoj vezi²². Ne postoji jedinstveni zaključak i mišljenja su podeljena kada je reč o definisanju članova porodice, kao i opravdanosti definisanja istih od strane Krivičnog zakona. Naime, neopravdano je definisati članove porodice Krivičnim zakonom jer se sa pravom može reći da definisanje istih spada u oblast Porodičnog prava, što naslućuje i sam naziv ove grane prava.

Inkriminacijom nasilja u porodici postavlja se pitanje uticaja države i njenih organa kao i opravdanosti mešanja u porodične odnose. Sa jedne strane je opravdano, s obzirom na to da statistički podaci ukazuju na to da se najviše nasilja događa u zatvorenim prostorijama, stanovima, kućama, a manje na ulici. Sa druge strane postavlja se pitanje šta se dobija intervencijom od strane državnih organa? Moguće je da je to jedna svađa u porodici gde će žrtva ponovo živeti u domaćinstvu sa nasilnikom ili će se raspasti jedna porodica. Da li treba miriti tu porodicu? Sve su ovo pitanja koja su ostala otvorena, iako se nasilje u porodici dosta proširilo i sve se više govori o istom.

3. DECA KAO PASIVNI SUBJEKTI NASILJA U PORODICI

Neizbežno je istaći da se deca nalaze u poziciji koja je obeležena zavisnošću i bespomoćnošću što sa sobom nosi rizik njegove viktimizacije različitim vidovima

22 Ibid, str. 574

nasilja. Danas se nasilje nad decom posmatra kao kontinuum nehumanih odnosa koji se kreću od zapostavljanja - nedovoljna briga za razvoj i potrebe deteta, preko zanemarivanja - odsustvo ili skućene mogućnosti zadovoljavanja razvojnih i osnovnih potreba i socijalne sigurnosti deteta, do zlostavljanja - ugrožavanja psihičkog i fizičkog integriteta ličnosti deteta i napad na njegovu samosvojnost i posebnost²³.

S obzirom na svoje razvojne specifičnosti, emocionalnu povezanost, odnose poverenja i potrebu čuvanja i usmerenja, deca su u okviru porodica izložena različitim oblicima nasilja.

3.1. Uzroci porodičnog nasilja nad decom

Zdrava porodična sredina je najpogodnija za normalan razvoj deteta. Ona mu obezbeđuje vedro i srećno detinjstvo jer se u takvoj sredini dete oseća spokojno i sigurno. U najvećem broju slučajeva, u poremećenim porodicama, deca bivaju zapuštena, odgurnuta i lišena ljubavi jednog ili oba roditelja²⁴.

Sukobi nastaju iz različitih uzroka. Kada je reč o porodičnom i neslaganju roditelja, pasivno budu pogođena i deca, a u najgorem slučaju bivaju zlostavljana.

Da bi se dobila što jasnija slika o procesima zlostavljanja, od suštinske je važnosti analiza svih uslova u kojima oni nastaju²⁵. U stručnim krugovima, ranije je preovladavala ideja da je čovek koji napastvuje decu sigurno „lud“ te da mu je neophodna stručna, odnosno psihijatrijska pomoć. Današnja istraživanja sve više dokazuju da je većina nasilnika uglavnom „normalna“, da su to ljudi koje srećemo u svakodnevnim kontaktima, da su često visokoobrazovani i imućni, ali i da im je svakako potrebna stručna pomoć, odnosno tretman. Na Evropskom savetu u Strazburu, izdvojene su tri grupe faktora nasilja u porodici i to socio-ekonomski faktori (siromaštvo, nezaposlenost, nizak nivo obrazovanja, bogatstvo), zatim kulturni faktori (kulturna sredina stvara idiličnu sliku materinstva i dece, koja je u neskladu sa velikim promenama vezanim za migracije i sve veće učesće žena u društvenom životu, njihovo ekonomsko i emocionalno osamostaljivanje, što je svakako dovelo do promena tradicionalne muške uloge u porodici, kao superiornog oca porodice, tako da su porodice sa decom suočene sa brojnim problemima, upravo stoga što uloga muškarca nije pretrpela sličan razvoj u ovoj situaciji) i porodični faktori (porodični sukobi koji se mogu prenositi sa generacije na generaciju, razvod, alkoholizam u porodici). Treba praviti razliku i u pogledu stresova koji doprinose zlostavljanju i stvarnih događaja koji ubrzavaju zlostavljanje, a moguće je da manje važan događaj aktivira zlostavljanje²⁶.

23 Milosavljević, M., (1998). Nasilje nad decom, Fakultet političkih nauka, Beograd., str. 21.

24 Galevska, R. (1958). Poremećena porodica i deca, Beograd., str. 63.

25 Mladenović, M. (1973). Društvena zaštita porodice i dece, Beograd, str. 241.

26 Ljubojev, N. (2008). Zaštita deteta od zlostavljanja i zanemarivanja u porodici, Novi Sad,

3.2. Posledice porodičnog nasilja nad decom

Čini nam se da su u svom nabranjanju posledice porodičnog nasilja beskonačne. Ako izostavimo neminovnu činjenicu da svaki oblik nasilja nad detetom, bilo da je to dete primarna ili sekundarna žrtva, ostavlja duboke i trajne posledice, ipak su posledice fizičkog i seksualnog nasilja daleko trajnije i složenije. U porodičnim „okovima“ se odvijaju svi oni procesi i mehanizmi koji su dobro poznati u psihologiji ličnosti, kao što su oponašanje, poistovećivanje, stvaranje i rešavanje sukoba, ovladavanje nagonским težnjama i osećanjima mržnje i ljubavi, spokojstva i straha, ljubomore, zavisti i sl²⁷. Osim toga, u porodici se formiraju moralne norme i običaji, određeni sistemi vrednosti. Dete prolazi kroz umerene promene, osećajući različit spektar promenljivih osećanja, tačnije upravo ona gore navedena, što je sasvim normalno. Međutim, kod različitih vidova nasilja u porodici, osim promena koje se dešavaju u osećanjima deteta, kada se ispoljava depresija, agresivnost, preovlađuju negativni i moralni društveni stavovi. Npr. dete koje je kontinuirano trpelo seksualno zlostavljanje, ima potpuno drugačiji pogled na svet u odnosu na dete koje to nikada nije doživelo. Dete koje je bilo žrtva nasilja gleda na svet kao lažljiv, izvitoperen i opasan.

Ukoliko nisu vidljive posledice porodičnog nasilja, veoma je teško diferencirati ih. Svakako da to zahteva duže posmatranje i praćenje izvesni vremenski period. Pored vidljivih promena - posekotina, modrica, opekotina pa i smrti deteta, kao najteže od svih promena ispoljavaju se one u vidu različitih poremećaja u psihičkom razvoju deteta: poremećaji u ishrani (anoreksija, gojaznost), poremećaji spavanja, poremećaji gonjenja, poremećaji psihomotorike (lupanje glavom i tikovi), poremećaji agresivnosti (samopovređivanje, samoubilačko ponašanje), stanje neuroza, histerije, depresije, kao i razna psihosomatska oboljenja (bronhijalna astma, afektivno zacenjivanje, kožna oboljenja, glavobolje i sl.).

4. Međunarodnopravni okvir zaštite dece od nasilja

Nasilje nad decom nije nova pojava. Oblici u kojima se javlja kao i metode koje ga omogućavaju poprimili su velike razmere širom sveta. Naime, države su odlučne u nameri da, u okviru svojih jurisdikcija i u saradnji sa drugim državama, preduzmu pravne i druge mere sa ciljem da se spreči nasilje nad decom, kazne počinioci i omogući kvalitetna rehabilitacija dece žrtava nasilja²⁸. U tom smislu njih čak 192 potpisale su i ratifikovale Konvenciju o pravima deteta koja zajedno sa fakultativnim protokolom uz Konvenciju o prodaji dece, dečijoj prostituciji i pornografiji predstavlja najviši autoritet u oblasti međunarodnog prava deteta i pravni osnov za donošenje nacionalnih zakona koji garantuju ostvarenje temeljnih prava deteta i njihovu zaštitu od nasilja. Veliki značaj ima i Univerzalna deklaracija

str. 157

27 Galevska, R. (1958).op.cit. str. 123.

28 Naučni skup sa međunarodnim učešćem Sinergija 2009.

o ljudskim pravima 1989. godine te Haška konvencija o zaštiti dece i saradnji međunarodnog usvojenja iz 1993. godine. Ovo je razlog što se ista odnosi na decu kao posebno osetljivu grupu i sadrži katalog prava koja su im priznata, ali pre svega što predstavlja pravni osnov zadonošenje nacionalnih zakona država potpisnica koji garantuju ostvarivanje prava deteta i njihove zaštite od nasilja.

Konvencija o pravima deteta sastoji se iz tri dela i preambule. Preambula sadrži osnovne principe Ujedinjenih nacija i specijalne odredbe relevantnih međunarodnih instrumenata i ljudskih prava. Ona potvrđuje da je deci, usled njihove osetljivosti, potrebna posebna zaštita i briga u okviru porodice. Prema članu 8 Protokola nalaže da se deca koja su bila žrtve prodaje, prostitucije, pornografije tretiraju humano, uz poštovanje njihovih osnovni ljudskih prava i da im se omogući rehabilitacija i reintegracija u društvo. Od svake države potpisnice ovog protokola očekuje se da tako i deluje.

5. ZAPUŠTANJE I ZLOSTAVLJANJE MALOLETNOG DETETA

Nasilje nad decom predstavlja pojavu koja je, može se slobodno reći, stara koliko i čovečanstvo. Tako npr. još 1875. godine u državi Njujork donet je prvi Zakon o zaštiti dece kojim je po prvi put sankcionisano nasilničko ponašanje prema deci - Konvencija o pravima deteta²⁹.

Od tada je donet veliki broj akata kako na nacionalnom tako i na međunarodnom nivou, sa ciljem zaštite života i integriteta deteta. Neminovno je da nasilje nad decom i dalje postoji i pored brojnih pokušaja da se iskoreni. Kao što ne postoji opšteprihvaćena definicija nasilja, tako još manje postoji jedinstveno razumevanje i određivanje pojma nasilja nad decom.

Po Krivičnom zakoniku Republike Srbije može se videti dva oblika ovog krivičnog dela:

Prvi se sastoji u zapuštanju maloletnog lica grubim zanemarivanjem dužnosti zbrinjavanja i vaspitanja od strane roditelja, usvojioca, staraoca ili drugog lica. Preispitivanjem osnovnih dužnosti roditelja, usvojlaca, staralaca, ili drugih lica dolazimo do njegovog ranijeg tumačenja. Navedena lica su dužna da se staraju o zdravlju, vaspitanju, obrazovanju i uopšte napretku maloletnog lica. Kod ovog krivičnog dela uzima se u obzir grubo zanemarivanje osnovnih dužnosti koje ova lica imaju prema maloletniku, a što se procenjuje uzimajući u obzir stvarne mogućnosti roditelja. Predviđena je kazna zatvora do 3 godine. (čl. 193 st. 1, KZ RS).

Drugi oblik ovog krivičnog dela postoji kada roditelj, usvojlac, staralac ili drugo lice zlostavljaju maloletno lice ili ga prinuđavaju na preteran rad, ili na rad koji ne odgovara uzrastu maloletnika, ili na prosjačenje, ili ga iz koristoljublja navodena radnje koje su štetne za njegovog razvitak. Naime, reč je o nehumanom

29 Konvencija o pravima deteta (usvojena na GS UN 20.11.1989.g.).

postupanju prema maloletniku od strane gore navedenih lica. Zlostavljanje može da se tumači kao nanošenje fizičkog i psihičkog bola, mada treba biti precizan kada je u pitanju bol i uzrast deteta jer nisu svi isto osetljivi. Bol koja se nanese maloletnom licu, zavisi od samog uzrasta maloletnog lica, a treba imati na umu i da nešto što odraslom licu ne pričinjava nikakvu bol, može se, u slučaju maloletnika, posmatrati kao zlostavljanje.

U zlostavljanje se ne ubrajaju disciplinske mere koje, strogo uzevši, podrazumevaju u izvesnim slučajevima ograničenje slobode kretanja ili čak i primenu nekih oblika sile ili pretnje, već samo oni postupci koji po intenzitetu prevazilaze nivo disciplinskih mera i podrazumevaju delovanje na telo, ali ne telesnu povredu³⁰.

Dakle, zlostavljanje jeste delovanje na telesni integritet drugog lica, tj. u ovom slučaju maloletnika, ali bez njegovog narušavanja.

Kao primeri iz sudske prakse navodi se sledeće radnje zlostavljanja: šamaranje, vučenje za kosu, polivanje vodom, hvatanje za ruku, guranje i sl.³¹

Mnogo je jasnija situacija kada je u pitanju prinuđivanje na rad. Dakle, radi se o radu koji po svom trajanju ili intenzitetu prevazilazi dozvoljene granice. Da li je u pitanju rad koji ne odgovara maloletniku, procenjuje se na osnovu prirode i težine rada te okolnosti pod kojim ga maloletnik obavlja, a naročito na osnovu njegovih godina starosti.

Unapređenje i zaštite i ostvarivanja prava deteta produbljeno je trećim fakultativnim protokolom uz Konvenciju o pravima deteta o postupku po pritužbi (Protokol o postupku po pritužbi uz Konvenciju o pravima deteta, 2011, 2014)³², koji pruža mogućnost detetu da pristupi pravdi na međunarodnom nivou, kroz novousvojeni žalbeni postupak³³.

Postupak po pritužbi podrazumeva da u razmatranju predstavki deteta Komitet za prava deteta mora da sledi princip najboljeg interesa deteta i uzme u obzir prava i mišljenja deteta, pravila postupka moraju biti razumljiva detetu, te da se mora uvesti zaštitne mere pomoću kojih će se sprečiti potencijalna manipulacija decom³⁴. Komitet za prava deteta u nastojanju da podigne nivo zaštite deteta od svih oblika nasilja u Opštem komentaru broj 13, koji glasi: Pravo deteta na slobodu od svih oblika nasilja (Opšti komentar UN za prava deteta, 2011)³⁵ ističe da nasilje nad decom koji se zasniva na pravima deteta podrazumeva poštovanje i podsticanje

30 Stojanović, Z., (2000). Krivično pravo, posebni deo, Beograd., str.190.

31 Lazarević, Lj., op.cit., str. 96.

32 Optional protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure ступио је на снагу 14. Априла 2014. године

33 Jović Prlainović, O., Krvavac, M., (2016). op.cit. 976

34 Ibid

35 General comment No13 (2011) The right of the child to freedom from all forms of violence

ljudskog dostojanstva i fizičkog i psihičkog integriteta dece, kao pojedinca koji imaju određena prava, a ne da se ta deca posmatraju prevashodno kao „žrtve“³⁶.

Na nivou Evropske unije postoji relativno mali broj dokumenata koji se bave konkretno nasiljem u porodici, ali obaveze koje državama članicama nametnute od strane EU po ovim pitanjima predstavljaju smernice nacionalnim zakonodavstvima kako da određena pitanja iz ove oblasti urede domaćim propisima³⁷.

ZAKLJUČAK

Nasilje utiče na naše živote, naše domove i naše društvo. U svetu, a i kod nas, ovom problemu se pristupa dosta površno ili fragmentalno. Na osnovu istraživačkih podataka da se uočiti da su u većini slučajeva žrtve nasilja žene i deca, znači nemoćna lica, i isto tako na osnovu spomenutih uočavamo rasprostranjenost nasilja, tj. razmere ove pojave u društvu.

Prijatelji bi trebalo da pomognu žrtvi nasilja, da odlučnije preuzmu inicijativu pri rešavanju ovog ozbiljnog problema. Žrtva treba da se oseti snažnom, a ne poniženom i bespomoćnom.

Država i društvo treba da govore o ovom problemu i da ga spreče. Iz sudske prakse, a i na osnovu razgovora koji je vođen sa žrtvama nasilja, možemo odgovorno da tvrdimo da u vreme zlostavljanja retko ko, „od stranaca“ (komšija, prolaznika) želi ukazati pomoć ili pozvati policiju. Da li je to strah od mešanja u nečije porodične odnose ili je, pak, strah od kontakta sa nasilnikom? Ovakvi stavovi dovode do toga da pojedinci skreću pogled na drugu stranu, iako bi njihova moralna obaveza trebalo da bude upravo suprotno. Da li se to dešava zbog iskustva ili zbog već viđenih poznatih slučajeva kada se žrtve vraćaju nasilnicima uz verovanje da se nemili događaj više neće ponoviti? Naravno, ne može se biti isključiv, pa reći da su svi takvi, ali nažalost većina jeste. Ne postoji savršeni sistem – kriminala i nasilja je bilo i biće, ali treba se rešavati onih mera koje nisu urodile plodom i zameniti ih drugim. Nasilje u porodici je rasprostranjeno i veoma teško krivično delo, koje je dodatno zakomplikovano isprepletenim porodičnim odnosima. Prema tome, trebalo bi ga adekvatno sankcionisati, a istovremeno prodreti u psihologiju nasilnika i žrtve i odgovoriti na mnoga pitanja koja su godinama, a možemo reći i vekovima ostala otvorena. Veliki korak je učinjen donošenjem Zakona o sprečavanju nasilja u porodici kojim se uređuje sprečavanje nasilja u porodici i postupanje državnih organa i ustanova u sprečavanju nasilja u porodici i pružanju zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici. Pod sprečavanjem nasilja u porodici se podrazumeva skup mera kojim se otkriva da li pretila neposredna opasnost od nasilja u porodici i skupa mera koje se primenjuju kada je neposredna opasnost

36 Ibid

37 Samardžić, S., Pravni mehanizmi zaštite žena od nasilja u porodici i partnerskim odnosima na nivou Evropske unije i Srbije. Pravni fakultet u Novom Sadu, doi: 10.5937,zrpfns46-3112

otkrivena³⁸. Naime, navedeni zakon propisuje da svako mora bez odlaganja da prijavi policiji ili javnom tužiocu nasilje u porodici ili neposrednu opasnost od njega, a državni i drugi organ, organizacije i ustanove obavezni su da neodložno prijave policiji ili javnom tužiocu svako saznanje o nasilju u porodici³⁹. Navedenim je učinjen vrlo bitan napredak za ovu problematu, budući da je godinama unazad bila dilema da li državni organi, uključujući i komšije treba da se „mešaju“, odnosno prijavljuju nasilje u porodici (fizičko) premda se radi o vrlo osetljivom problemu. Pojedini pravnici su stava da ne treba da iko interveniše, osim žrtve, dok su drugi stava da treba. Autor ovog rada je misljenja da treba svako da interveniše i ukoliko postoji bilo kakva indicija da je u pitanju nasilje u porodici, a sve iz razloga što je uvidom u par presuda, došao do saznanja da je bilo intervencija od strane trećih lica, možda žrtva ne bi imale teške povrede koje su je, kritičnom prilikom, zadesile ili bi pak preživela. U velikoj većini predmeta, žrtva je bila sama sa nasilnikom i uvek su to osobe koje su fizički mnogo slabije konstitucije, nejake.

Međutim, i pored učinjenog napretka, autor je mišljenja da bi pooštavanjem zaprečenih kazni za krivična dela koja imaju obeležja nasilja u porodici, kao i formiranjem organizacija (službi) koji bi žrtvama nasilja bile dostupna 24/7, a uz saradnju sa nadležnim organima, bila pružena sigurnost i jedan od mogućih rešenja ovog aktuelnog i trajnog problema. Takođe, bilo bi poželjno da tog tipa organizacije imaju zaposlene iz medicinske struke, a naročito lekare psihijatre, kako bi oporavak žrtvi posle nemilih događaja bio što brži. Neminovno je da oporavak žrtvama nasilja nije nimalo lagan, ali pružanjem adekvatne zaštite od čak i potencijalnog delovanja nasilnika, a delovanjem nadležnih organa i odgovarajućeg medicinskog tretmana, sigurno bi žrtvi pružio nadu i veru za uspostavu stanja pre kritičnog događaja i nastavak života bez straha. Vrlo je bitno napomenuti da nije dovoljno samo da zakon stupi na snagu nego i da ga nadležni organi adekvatno, ažurno primene kako bi se sprečilo ponavljanje problematičnog krivičnog dela. Prilikom presuđenja, sud treba da ceni sve okolnosti, a naročito otežavajuće kao činjenicu da li je izvršilac bio u alkoholisanom stanju, budući da to ukazuje da se radi o ličnosti sa povećanom društvenom opasnošću, te i činjenicu da li je isti ranije bio osuđivan, što ukazuje da ranije izrečene krivične sankcije nisu ostvarile vaspitni uticaj na njega. Budući da se radi o osetljivom problemu, isti zahteva strogu zakonsku regulativu uz preduzimanje određenih inicijativa od strane države kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou.

38 Član 2. stav 1. Zakon o sprečavanju nasilja u porodici (Sl. glasnik RS“, br. 94/2016)

39 Prikaz novog Zakona o sprečavanju nasilja u porodici (Sl. glasnik RS“, br. 94/2016)

Tanja Prastalo, LL.M
Teaching Assistant at the Faculty of Law,
University Business Academy in Novi Sad

THE LEGAL FRAMEWORK FOR REGULATING DOMESTIC VIOLENCE AGAINST CHILDREN IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract:

A couple years ago, we are witnessing an enormous growing number of data and studies that point to the fact that domestic violence is the most common type of violence in our society. It is about very serious, but at the same time a sensitive problem that requires strict legal regulations along with taking certain initiatives by the state, at the national level and international level. In this paper, as a special category of victims of domestic violence children are presented, considering that, on the basis of statistics, in addition to women, they are most commonly victims of brutal violence. Also, the first part of the paper explains the concepts that are often in use in this field. The description of violence, violence in the family is emphasized, and they are also described psychologically characteristics of the perpetrator of violence, its character traits, as well as the factors influencing it violent behavior, and the problem of acquiring two concepts of families in terms of defining members.

Keywords: *domestic violence, profile of perpetrators, prodigious violence against children, international legal framework for the protection of violence against children.*

L I T E R A T U R A

1. Dimitrijević, B. <http://beznasilja.wordpress.com/o-nasilju/pojam-nasilja/> 15.05.2013.
2. Galevska, R. (1958). Poremećena porodica i deca, Beograd.
3. General comment No13 (2011) The right of the child to freedom from all forms of violence.
4. Ignjatović, Đ. (2011). Pojam i etiologija nasilničkog kriminaliteta, Beograd.
5. Jović Prlainović, O., Krvavac, M., (2016). Nacionalni i međunarodnoprivratni aspekti nasilja nad decom u porodici. TEME, gXL, br.3.
6. Kennedy B.R., Surviving Wife Rape, Violence against Women. Vol.1 No2 str.117.
7. Konvencija o pravima deteta (usvojena na GS UN 20.11.1989.g.).
8. Lazarević, J. (2002). Krivična dela sa elementom nasilja, sa posebnim osvrtom na krivična dela nasilja u porodici i nasilničkog ponašanja, Beograd.
9. Lukić, M. Jovanović S. (2003). Nasilje u porodici: nova inkriminacija.

10. Ljubojev, N. (2008). Zaštita deteta od zlostavljanja i zanemarivanja u porodici, Novi Sad
11. Milosavljević, M., (1998). Nasilje nad decom, Beograd.
12. Milovanović, R. (2005). Psihologija kriminaliteta, Beograd.
13. Mladenović, M. (1973). Društvena zaštita porodice i dece, Beograd.
14. Mladenović, M. (1963). Porodica i porodični odnosi, Beograd.
15. Naučni skup sa međunarodnim učešćem Sinergija 2009.
16. Optional protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure stupio je na snagu 14. Aprila 2014. godine.
17. Prikaz novog Zakona o sprečavanju nasilja u prodici (Sl. glasnik RS“, br. 94/2016)
18. Petrović-Desnica, J. Nasilje u porodici www.nasiljeuporodici.rs.
19. Pirot, Adamović, Beštić. (1990). Enciklopedija psihijatrije.
20. R. Blackburn: Personality Types among Abnormal Homicides, 1971. British Journal of Criminology.
21. Samardžić, S., Pravni mehanizmi zaštite žena od nasilja u prodici i partnerskim odnosima na nivou Evropske unije i Srbije. Pravni fakultet u Novom Sadu, doi: 10.5937,zrpfns46-3112.
22. Simeunović, B. (2002). Socijalne karakteristike izvršilaca krivičnih dela ubistva, Beograd.
23. Stojanović, Z. (2017). Komentar krivičnog zakonika – šesto izmenjeno i dopunjeno izdanje,
24. Stojanović, Z.(2016), Krivično pravo, posebni deo, S. glasnik 2017, Beograd.
25. Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika RS, službeni glasnik RS, br. 10/2002.
26. Zakon o sprečavanju nasilja u porodici (Sl. glasnik RS“, br. 94/2016)

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

340.134(4-672EU:497.11)(082)

**ТРАДИЦИОНАЛНИ научни скуп “Правнички дани проф. др
Славко Царић” (15 ; 2018 ; Нови Сад)**

Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama Evropske unije : [zbornik radova XV tradicionalnog naučnog skupa “Pravnički dani prof. dr Slavko Carić”] = Harmonisation of state legislation with EU legal acquisitions : [The collection of papers of the 15th Traditional Scientific Meeting “Legal Days prof. dr Slavko Carić”] / priredio, edited by Milorad Bejatović. - Novi Sad : Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija = Faculty of Law for Business and Judiciary University Business Academy, 2018 (Novi Sad : Feljton). - 362 str. ; 24 cm

Tiraž 75. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Rezime na engl. jeziku uz svaki rad.

ISBN 978-86-6019-083-5

a) Правна регулатива - Усаглашавање - Србија - Европска унија - Зборници

COBISS.SR-ID 324457223